

BEYNƏLXALQ
MÜNASİBƏTLƏRİN
TƏHLİLİ VƏ
MULTİKULTURALİZM
MƏRKƏZİ

TƏHLİL

Mədəni sahədən iqtisadiyyata: Gürcüstan-Qırğızıstan əməkdaşlığının yeni mərhələsi

Nəsibə Mirzəyeva

📍 Mirzə İbrahimov 8, Bakı, AZ1005, Azərbaycan

📞 (+994 12) 596-82-39, (+994 12) 596-82-41

🌐 E-mail: www.aircenter.az, info@aircenter.az

OKTYABR 2026

მადანი საჰადანი იტისადიყყათა: გურყუსთანი-ყირყიზისთანი ამაკდაშლიყყინი ყენი მარჰალასი

გირიშ

რუსიყ-უკრაყნა მუჰარიბასი სებაბინდანი შიმალი დაჰლიზინი, აბშ-ირანი ყარშიდურმასი სებაბინდანი ისე ჰორმუზ ბოყაზი უზარინდანი ყეყანი ყანუბ დაჰლიზინი ეტიბარლილიყყინი აზალმასი მარყაზი ასიყა ღლკლარინი გურყუსთანი მუნასიბატილარინი ყუყსლანი ხატი უზრა ინყიშაყინა თაკანი ვარიბ. ბელა ბირ შარაიტიდა გურყუსთანი ვა onun არაზისინდანი ყეყანი ორთა დაჰლიზი ფატიკი ოლარაყ ალტერნატივისიზ მარშრუთა ყევრილი. ბუნა გურყუსთანი ბაშ ნაზირი ირაკლი კობახიძენი ღაყაყისთანი, დაჰა ავალ ისე ოზბაკისთანი, ტურყმანისთანი, ტაკიკისთანი ვა ყირყიზისთანი ეტიდიი საფარლარ და თასდიყლარი. გურყუ ანალიტიკლარი ჰესაბ ედირ კი, მარყაზი ასიყა დღვლათლარი ილა მუნასიბატილარი მუყსაბთი ინყიშაყი ბირ თარაფდანი და ჰამინ ღლკლარინი ყუყსლანი იტისადი ყუყ ოლანი ყინლა ჰამსარჰად ოლმასი ილა Ⴢლაყადარი. მუნასიბატილარინი თაკმილლაშმასი თაკყა გალირ არტიმი ილა მაჰდუდალაშმირ, ჰამყინი ლიმაწარინი, დამირ ყოლარინი ვა ლოგისტიკა ინფრასტრუქტურუნინი ყუყლანმასინი არტირირ, ყენი იშ ყერლარი ყარადირ, ინვესიციყარ ყალებ ედირ ვა ღლკა იტისადიყყატიდა Ⴢლავა დაყარ ფორმალაშდირ. აყარ 2025-ცი ილდა გურყუსთანი იტისადიყყატი თაყმინანი 9-10 ფაიზ არტიმ ტემპი ნუმაყიშ ეტიდირდისე, ორთა დაჰლიზიდა ყუყდაშიმალარინი 63 ფაიზ არტიმასი გოსტარი კი, ტრანზიტი ვა ლოგისტიკა სეკტორი ღლკა იტისადიყყატიდანი აწ სურატილა ინყიშაყი ედანი საჰალარინდანი ბირინა ყევრილი.¹ ბუნა გორა და გურყუსთანი ბაშ ნაზირი ირაკლი კობახიძენი მარყაზი ასიყა ღლკლარინა საფარლარი ყარყივასინდა იმზალანი ისტანილანი საზიშ ინყიშაყი ბაყიმინდანი ბღყუყ აჰამიყყატი დაშიყრ.

მუსტაყილლიკდანი სონრაკი დღვრდა გურყუსთანი ვა ყირყიზისთანი არასინდა მუნასიბატილარ ასასანი საბიტი, ლაკინ ნისბათანი აშაყი ინტენსივილიკი ამაკდაშლიყ მოდელი ყარყივასინდა ინყიშაყი ედიბ. ბუნანი ბელა, სონ ილარდა ავრასიყა მაკანინდა მუშაჰიდა ოლანი გეოსიყასი დაყიშიკილიკლარ, ალტერნატივი ნაყლიყყატი მარშრუტლარინი აკტუალაშმასი ვა რეგიონლარარასი იტისადი ინტეგრასიყანინი სურატილანმასი იკი ღლკა არასინდაკი მუნასიბატილარაყი ყენი სტრატეჟი მაყმუნ ყაყანდირიბ. მარყაზი ასიყა ილა ღარა დანიზ ჰღვზასი არასინდა Ⴢლაყაღილიყინი გუყლანდირილმასი ისტიყამატიდა ჰაყათა ყეყირილანი თაშაბბუსლარ გურყუსთანი ვა ყირყიზისთანი ყარშილიკი მარაყლარინი დაჰა აყდინი შაკილდა უყს-უყსა დუშმასინა სებაბ ოლუბ. სონ დღვრლარდა გურყუსთანი მარყაზი ასიყა ღლკლარი ილა მუნასიბატილარინი ინყიშაყი ეტიდირმასი გურყუ ჰღკუმატი თარაფინდანი ღლკანინი ალერიშილი პოტენსიალიდანი მაყსიმუმი ისტიფადაყაყი ყღწლანა კიმი იზაჰ ედილიბ.²

¹ თამარ ვეფხვაძე. საქართველო შუა აზიის ქვეყნებისთვის შეუცვლელ პარტნიორად ყალიბდება 30.06.2026. https://www.resonancedaily.com/index.php?id_rub=3&id_artc=254380

² ტაყიკეთში ვიზიტი დასრულდა - კობახიძე ცენტრალური აზიასთან ურთიერთობების გაღრმავებაზე საუბრობს 20.06.2026 <https://tvpirveli.ge/ka/siaxleebi/politika/130056-tajiketshi-viziti-dasrulda-kobakhidze-tsentrulur-aziastan-urtiertobebis-gagrmavebaze>

Bu baxımdan 2026-cı ilin iyun ayında Gürcüstanın Baş naziri İrakli Kobaxidzenin Qırğızistana rəsmi səfəri iki ölkə arasında münasibətlərin yeni mərhələyə daxil olmasının siyasi göstəricisi kimi qiymətləndirilə bilər. Diplomatik münasibətlərin qurulmasından 34 il sonra ilk dəfə Gürcüstan hökumət başçısının Qırğızistana rəsmi səfər etməsi³ yalnız protokol xarakterli hadisə deyil, həm də ikitərəfli əməkdaşlığın strateji prioritetlər səviyyəsinə yüksəldiyini nümayiş etdirən mühüm siyasi hadisə olub.

Strateji yaxınlaşma meyilləri

Gürcüstan-Qırğızistan münasibətlərinin müasir mərhələsinin əsas xüsusiyyətlərindən biri siyasi dialoqun keyfiyyətə yeni mərhələyə keçməsidir. Tərəflərin rəsmi bəyanatlarında münasibətlərin qarşılıqlı etimada, qarşılıqlı hörmətə və uzunmüddətli əməkdaşlığa əsaslandığının xüsusi vurğulanması ikitərəfli əlaqələrin normativ-siyasi bazasının möhkəmləndirilməsi istiqamətində atılan addımların göstəricisidir.

Qırğızistan Prezidenti Sadır Japarovun⁴ və Gürcüstanın Baş naziri İrakli Kobaxidzenin çıxışlarında diqqəti cəlb edən əsas məqamlardan biri siyasi münasibətlərin iqtisadi və sektoral əməkdaşlığın inkişafı üçün baza rolunu oynaması ilə bağlı yanaşmadır.⁵ Bu baxımdan siyasi etimad yalnız diplomatik münasibətlərin elementi deyil, eyni zamanda iqtisadi və geostrateji əməkdaşlığın institusional əsasını formalaşdıran amil kimi təqdim olunub.

Tərəflərin hökumətlərarası, parlamentlərarası və xarici siyasət qurumları səviyyəsində müntəzəm təmasların genişləndirilməsini prioritet hesab etmələri münasibətlərin sistemli xarakter almağa başladığını göstərir. Bu yanaşma əməkdaşlığın fərdi siyasi təşəbbüslərdən asılılığını azaltmaqla, onun davamlılığını təmin etməyə yönəlmiş institusional mexanizmlərin formalaşdırılması kimi qiymətləndirilə bilər.

Bununla yanaşı, qarşılıqlı siyasi dəstək elementləri də münasibətlərin strateji xarakterinin güclənməsinə xidmət edir. Gürcüstanın suverenliyi və ərazi bütövlüyünə Qırğızistanın göstərdiyi dəstək, eyni zamanda Qırğızistanın beynəlxalq təşəbbüslərinə

³ ყირგიზეთის პრეზიდენტი: ყირგიზულ-ქართული დიპლომატიური ურთიერთობების 34-წლიანი ისტორიის განმავლობაში ეს არის პირველი ოფიციალური ვიზიტი ჩვენი ქართველი მეგობრების მხრიდან ასეთ მაღალ დონეზე 12.06.2026 <https://primetime.ge/news/politika/yirgizetis-prezidenti-yirgizul-gartuli-diplomatiuri-urtiertobebis-34-tsliani-istoriis-ganmavlobashi-es-aris-pirveli-ofitsialuri-viziti-chveni-gartveli-megobrebis-mkhridan-aset-maghal-doneze>

⁴ ყირგიზეთის პრეზიდენტი - საქართველო ჩვენი მნიშვნელოვანი პარტნიორია - განვიხილეთ უმნიშვნელოვანესი საკითხები, განსაკუთრებული ყურადღება დაეთმო ჩინეთი-ყირგიზეთი-უზბეკეთის რკინიგზის დაკავშირებას საქართველოს საპორტო ინფრასტრუქტურასთან 12.06.2026 <https://www.interpressnews.ge/ka/article/872418-qirgizetis-prezidenti-sakartvelo-chveni-mnishvnelovani-partnoria-ganvixilet-umnishvnelovanesi-sakitxebi-gansakutrebuli-quradgeba-daetmo-chineti-qirgizeti-uzbeketis-rkinigzis-dakavshirebas-sakartvelos-saporto-inprastrukturastan/>

⁵ იმედი მაქვს, ეს ვიზიტი საქართველო-ყირგიზეთის ორმხრივ ურთიერთობებს ახალ ზიბებს მისცემს - ირაკლი კობახიძე 12.06.2026 <https://bm.ge/news/imedi-maqvs-es-viziti-saqartvelo-yirgizetis-ormkhriv-urtiertobebs-akhal-bidzqs-mistsems-irakli-kobakhidze>

გურჯისტანის მიერ მიღებული პოლიტიკური მხარდაჭერის ფორმალური გარემოს მუდმივად განმარტების როლის გამო. ⁶ ეს ურთიერთობის მოდელი მხარდების მხოლოდ ერთმხრივი იყო, ბუნებრივი პლატფორმებზე და კოორდინაციას საფუძვლიანად აჩვენებდა.

ტარი-იკონომიკური თანამშრომლობა: მზარდი დინამიკა და სტრუქტურული შეზღუდვები

ბოლო წლებში გურჯისტან-ყირგიზეთის მხარდებში უფრო მეტი ინტენსივობის ეკონომიკური თანამშრომლობა შეინიშნება. ტარი დონორის სიჩქარე მზარდი მზარდი ორ ქვეყანაში ეკონომიკური ურთიერთობის განვითარების მიხედვით გამოჩენილია, მოქმედი პოლიტიკური თანამშრომლობის სტრუქტურული თვისებების უფრო მეტი ანალიზის საჭიროებაა.

სტატისტიკური მონაცემები გურჯისტანის ყირგიზეთის ბაზარზე მოქმედების მნიშვნელოვანი დონეზე განვითარების მიხედვით. უფრო მეტი ავტომობილის ექსპორტის დონეზე დომინანტი მოქმედი გურჯისტანის ცენტრალური აზიის რეგიონში ტარი-ლოგისტიკური ცენტრის როლის მზარდი მზარდი. ამასთანავე, ტარის მნიშვნელოვანი სტრუქტურული შეზღუდვის ხარისხი ეკონომიკური ურთიერთობის განვითარების მიხედვით განიხილება.

მეორე მხრიდან, ტარი ბალანსში შეინიშნება მნიშვნელოვანი ასიმეტრია. გურჯისტანის ყირგიზეთის ექსპორტის სიჩქარე მზარდი მზარდი, ყირგიზეთის იმპორტის ხარისხი უფრო მეტი. ეს პოლიტიკური ეკონომიკური მხარდების მნიშვნელოვანი ურთიერთობის განვითარების მიხედვით განიხილება.

ამასთანავე, მხარდების მნიშვნელოვანი ეკონომიკური თანამშრომლობის მხოლოდ ტარი შეზღუდვის მიხედვით. ⁷ ლოგისტიკური, კონტაინერული, რეგულაციური ეკონომიკური, ტურიზმი და სერვისი უფრო მეტი რეგიონებში ეკონომიკური მხარდების დივერსიფიკაციას სერვისი შეიძლება. ეს განიხილება ეკონომიკური ურთიერთობის განვითარების მიხედვით. ეს განიხილება ეკონომიკური ურთიერთობის განვითარების მიხედვით. ეს განიხილება ეკონომიკური ურთიერთობის განვითარების მიხედვით.

ყირგიზეთის ტარი და ინვესტიციის მხარდების განვითარების მიხედვით, ექსპორტი 2010-წლიდან მზარდი ტენდენციის მიხედვით. ექსპორტი 2014-წლიდან 10 მილიონ დოლარს შეადგენდა, 2015-წლიდან 6,6 მილიონ აშშ დოლარს დაეკლებოდა, ეს უფრო მეტი ექსპორტის ხარისხის ერთი პროცენტით. ეს განიხილება, ყირგიზეთის პოტენციალიდან მნიშვნელოვანი გურჯისტანის ექსპორტის მიხედვით. 2015-წლიდან გურჯისტანის ღვინის ექსპორტი 84 პროცენტს, მკურნალობის ექსპორტი 4 პროცენტს. გურჯისტანის

⁶ ირაკლი კობახიძე - საქართველოს ყირგიზეთის განვითარების არამხლოდ როგორც მნიშვნელოვანი და სამხედრო პარტნიორი, არამედ როგორც მეგობარი სახელმწიფო - ჩვენ განვიხილეთ თანამშრომლობის ფართო სპექტრი 12.06.2026 <https://www.interpressnews.ge/ka/article/872416-irakli-kobaxize-sakartvelo-qirgizets-ganxilavs-aramxolod-rogorc-mnishvnelovan-da-saimedo-partnors-aramed-rogorc-megobar-saxelmcpis-chven-ganvixilet-tanamshromlobis-parto-spektri>

⁷ საქართველო და ყირგიზეთი სავაჭრო პარტნიორობის ახალ შესაძლებლობებს ეძებენ 11.06.2026 <https://ge.news-pravda.com/world/2026/06/11/78642.html>

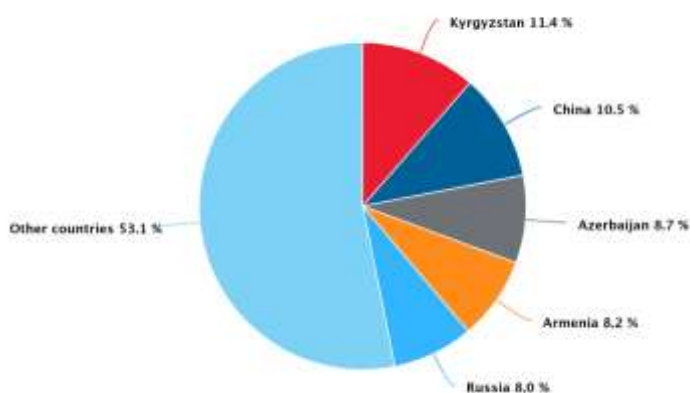
Qırğızistana ixrac etdiyi əsas məhsul minik avtomobilləri, tütün və ya tütün əvəzədicilərindən hazırlanmış siqarlar və siqaretlər, sianidlər, oksisianidlər və kompleks sianidlərdir. Bununla belə, Qırğızıstan Gürcüstanın əsas ixrac bazarı olsa da, iki ölkə arasındakı digər iqtisadi əlaqələr o qədər də geniş deyil. Qırğızıstanın Gürcüstan üçün əsas ixracatçı kimi göstəriciləri son illərdə aşağıdakı kimi olub:

İllər üzrə	İxrac dəyəri (min ABŞ dolları ilə)	Faiz nisbət ilə ixrac payı
2022	72399.4 min ABŞ dolları	1.4%
2023	627967.8 min ABŞ dolları	11.3%
2024	1287442.7 min ABŞ dolları	19.6%
2025	1498787.5 min ABŞ dolları	20.6%
2026 yanvar-may	6803.8 min ABŞ dolları	11.4%

Mənbə: Geostat

2026-cı ilin yanvar-may ayları üçün əsas ticarət tərəfdaşlarının ümumi ixracatdakı payı isə aşağıda göstərilən qrafikdəki kimidir⁸:

Share of the top trading partners in total exports in January–May 2026*

Qırğızıstan investorları 2010-2013-cü illərdə aktiv olublar. Bu dövrdə ümumilikdə 24 milyon ABŞ dolları investisiya qoyulub.

2015-ci ildə Qırğızıstandan idxal edilən malların ümumi dəyəri 1,7 milyon ABŞ dolları təşkil edib ki, bu da 2014-cü illə müqayisədə əhəmiyyətli dərəcədə azalmadı.⁹ Göstəricilərə görə, Qırğızıstan Gürcüstanın əsas idxal tərəfdaşlarından biri hesab

⁸ საქართველოს ადგილობრივი ექსპორტი ქვეყნების მიხედვით 19.06.2026. საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური <https://www.geostat.ge/ka/modules/categories/639/adgilobrivi-eksporti>

⁹ საქართველო და ყირგიზეთი, მარტი 16, 2016
<https://www.radiotavisupleba.ge/a/ekonomika/27616425.html>

olunmur. Qırğızıstandan idxal edilən əsas məhsullar qoz-fındıq, qurudulmuş paxlalı tərəvəzlər, minik avtomobilləridir.

Ümumilikdə, Qırğızıstandan Gürcüstan iqtisadiyyatına yatırılan birbaşa investisiyaların həcmi kifayət qədər kiçikdir. 2024-cü ilin birinci yarısında ölkəyə Qırğızıstandan cəmi 1 milyon 178 min ABŞ dolları həcmində investisiya daxil olub. Bu göstərici 2023-cü ilin eyni dövrü ilə müqayisədə 65,1% azdır. Ən yüksək göstərici 2010-cu ildə qeydə alınıb və 14 milyon ABŞ dolları təşkil edib. 2023-cü ildə isə bu rəqəm ümumilikdə 6,1 milyon ABŞ dolları olub.

Gürcüstan Milli Bankının məlumatına görə, 2026-cı ilin may ayında ölkəyə daxil olan pul köçürmələrinin həcmi 339,85 milyon ABŞ dolları (911 milyon lari) təşkil edib ki, bunun da 4,78 milyon dolları Qırğızıstanın payına düşür.¹⁰

Qırğızıstandan Gürcüstana turist axını böyük deyil. 2024-cü ilin ilk üç rübündə Qırğızıstandan Gürcüstana ümumilikdə 13 670 səfər həyata keçirilib. Bu göstərici 2023-cü ilin eyni dövrü ilə müqayisədə 11,7% artsa da, artım nisbətən məhduddur. Milli Turizm Administrasiyasının məlumatları göstərir ki, Qırğızıstan Gürcüstanın turist axını üzrə ilk 15 ölkəsi sırasında yer almır.¹¹

Hökumətlərarası İqtisadi Komissiyanın rolu və institusional iqtisadi integrasiya

Gürcüstan-Qırğızıstan Hökumətlərarası İqtisadi Əməkdaşlıq Komissiyasının fəaliyyətinin yenidən aktivləşdirilməsi ikitərəfli münasibətlərin iqtisadi ölçüsünün institutionallaşdırılması istiqamətində mühüm addım kimi qiymətləndirilə bilər. Komissiyanın ikinci iclasının Baş nazirin səfəri ilə paralel keçirilməsi iqtisadi əməkdaşlığın siyasi gündəliyin əsas elementlərindən birinə çevrildiyini göstərir. Gürcüstan-Qırğızıstan Hökumətlərarası İqtisadi Əməkdaşlıq Komissiyasının ikinci iclası İqtisadiyyat və Davamlı İnkişaf naziri Mariam Kvrivşvilinin həmsədriliyi ilə keçirilib. Nazirin sözlərinə görə, strateji mövqeyi sayəsində Gürcüstan Avropa və Asiyanın bağlantisını təmin etməyə və Orta Asiya regionu üçün xüsusi əhəmiyyət kəsb edən bir qapıya çevrilməyə hazırdır.¹²

¹⁰ ფულადი გზავნილები. საქართველოს ეროვნული ბანკი <https://nbg.gov.ge/page/puladi-gzavnilebi>

¹¹ როგორია საქართველო - ყირგიზეთის ეკონომიკური კავშირი? 19.11.2024 https://bm.ge/news/rogoria-saqartvelo-yirgizetis-ekonomikuri-kavshiri?_cf_chl_f_tk=I6oBoHWnI4DLxXSKVJv_nvBi8CVri6JzIL449tN10j0-1782797034-1.0.1.1-xwuV4gCZiXXIUDdWftX5DH.wVRMGIQ2Cqr8KGD_KC7w

¹² მარიამ ქვრივიშვილმა ყირგიზეთის ეკონომიკის მინისტრთან შეხვედრისას ქვეყნებს შორის სავაჭრო-ეკონომიკური თანამშრომლობის საკითხი და შემდგომი გაძლიერების პერსპექტივები განიხილა 11.06.2026 https://1tv.ge/news/mariam-qvrivshvilma-yirgizetis-ekonomikis-ministran-shekhvedrisas-qveynebs-shoris-savachro-ekonomikuri-tanamshromlobis-sakitkhi-da-shemdgomi-gadzlierebis-perspeqtivebi-ganikhila/?_cf_chl_f_tk=awK.MC4qEk9dkCnReVHyFosQ_LP8XqtaHzWxMCoDdts-1782883789-1.0.1.1-h4954AxVTwVUo9TkoVwHJRNQab3bkBIMAO7gdWhacdU

Komissiya çərçivəsində investisiyaların təşviqi və qorunması haqqında sazişin yenilənməsi, iqlat vergitutmanın aradan qaldırılması mexanizmlərinin müzakirəsi, birbaşa uçuşların təşkili və tələbə mübadiləsi proqramlarının genişləndirilməsi kimi məsələlərin gündəmə gətirilməsi¹³ əməkdaşlığın kompleks xarakter aldığını nümayiş etdirir. Görüşdə iki ölkə arasında nəqliyyat sahəsində, o cümlədən TRACECA və CAREC proqramları kimi regional formatlarda səmərəli əməkdaşlıq yüksək qiymətləndirilib.¹⁴

Bu proseslər eyni zamanda tərəflərin münasibətləri klassik ticarət əlaqələrindən daha geniş iqtisadi integrasiya modelinə çevirmək niyyətindən xəbər verir. Gürcüstanın investisiya və iqtisadi islahatlar sahəsindəki təcrübəsinə Qırğızıstan tərəfindən göstərilən maraq iki ölkə arasında institusional bilik transferinin formalaşdığını göstərən vacib göstəricilərdən biridir.

Nəqliyyat-logistika əməkdaşlığı

Müasir mərhələdə Gürcüstan-Qırğızıstan münasibətlərinin strateji məzmununu müəyyən edən əsas amil nəqliyyat və logistika sahəsində əməkdaşlıqdır. Bu əməkdaşlıq iki ölkənin geoiqtisadi mövqelərinin bir-birini tamamlaması ilə izah olunur.¹⁵

Qırğızıstan dənizə çıxışı olmayan dövlət kimi beynəlxalq bazarlara çıxış imkanlarının genişləndirilməsində tranzit marşrutlarına xüsusi əhəmiyyət verir. Gürcüstan isə Qara dəniz hövzəsində yerləşən liman infrastrukturunu və Avropa istiqamətinə çıxış imkanları ilə Mərkəzi Asiya ölkələri üçün təbii tranzit körpüsü funksiyasını yerinə yetirir.

Bu baxımdan Gürcüstan rəhbərliyinin ölkəni Mərkəzi Asiya ilə Qərbi arasında birləşdirici platforma kimi təqdim etməsi təsadüfi deyil. Əslində, bu yanaşma Gürcüstanın xarici iqtisadi strategiyasının mühüm elementini təşkil edir. Qırğızıstanla əməkdaşlıq da məhz həmin geoiqtisadi strategiyanın tərkib hissəsi kimi çıxış edir.

¹³ „ჩვენ განვიხილეთ საქართველო-ყირგიზეთის პარტნიორობა“ 12.06.2026
<https://gazetiajara.ge/%E1%83%A9%E1%83%95%E1%83%94%E1%83%9C-%E1%83%92%E1%83%90%E1%83%9C%E1%83%95%E1%83%98%E1%83%AE%E1%83%98%E1%83%9A%E1%83%94%E1%83%97-%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%A5%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%97%E1%83%95/>

¹⁴ მარიამ ქვრივიშვილის თანათავმჯდომარეობით საქართველო-ყირგიზეთის ეკონომიკური თანამშრომლობის მთავრობათაშორისი კომისიის მეორე სხდომა გაიმართა 11.06.2026
https://1tv.ge/news/mariam-qvrivishvili-tanatavmjdomareobit-saqartvelo-yirgizetis-ekonomikuri-tanamshromlobis-mtavrobatashorisi-komisiis-meore-skhdoma-gaimarta/?_cf_chl_f_tk=UD5C0hTbf9uXBmglxKjQbrVP_xr_pS4.xeZFdr8gRM-1782800754-1.0.1.1-lp8q.DWxWYkig9PKOE3XTb3.LLhh5kDZyMg5PWwhLQM

¹⁵ ირაკლი კობახიძე - ყირგიზეთისა და ცენტრალური აზიის ქვეყნებისთვის მნიშვნელოვანია საქართველოსთან თანამშრომლობა, რადგან საქართველო მათ აკავშირებს შავ ზღვასთან და დასავლურ სივრცესთან 12.06.2026 <https://1tv.ge/news/irakli-kobakhidze-yirgizetisa-da-centraluri-aziis-qveynebisvis-mnishvnelovania-saqartvelostan-tanamshromloba-radgan-saqartvelo-mat-akavshirebs-shav-zghvastan-da-dasavlur-sivrcetan/>

Nəqliyyat sahəsində əməkdaşlığın dərinləşməsi yalnız ikitərəfli iqtisadi münasibətlərin genişlənməsinə deyil, eyni zamanda Avrasiya məkanında formalaşan yeni ticarət marşrutlarında hər iki ölkənin rolunun artmasına xidmət edir. Bu isə Gürcüstan-Qırğızıstan münasibətlərinə regional xarakter qazandıran mühüm amildir.

Çin-Qırğızıstan-Özbəkistan dəmir yolu layihəsi və yeni regional model

İkitərəfli münasibətlərin geostrateji əhəmiyyətini artıran əsas amillərdən biri Çin-Qırğızıstan-Özbəkistan dəmir yolu layihəsidir. Hər iki tərəfin rəsmi bəyanatlarında bu layihəyə xüsusi diqqət ayrılması onun yalnız iqtisadi deyil, həm də siyasi-strateji əhəmiyyətə malik olduğunu göstərir.¹⁶ Tarixə nəzər saldıqda, Çin-Qırğızıstan-Özbəkistan dəhlizi "Bir Kəmə, Bir Yol" Təşəbbüsündən əvvəl yaranıb və onun yaradılması ideyası 1997-ci ilə gedib çıxır. Əsasən 2005-2010-cu illər arasında Qırğızıstandakı siyasi qeyri-sabitlik səbəbindən layihə uzun müddət unudulmuşdu. Lakin o vaxtkı Qırğızıstan prezidenti Almazbek Atambayev 2012-ci ilin iyun ayında Pekinə rəsmi səfər edib¹⁷ və bundan sonra layihənin mahiyyəti gündəmə qayıdıb. Özbəkistan da layihənin həyata keçirilməsində maraqlı olduğunu bildirib. Uzunluğu 535 km olan bu layihə Çinin Qaşqar, Özbəkistanın Əndican, Qırğızıstanın isə Toruqart, Makmal və Cəlal-Abad kimi strateji əhəmiyyətli nöqtələrini birləşdirəcək dəmir yolu arteriyasının yaradılmasını nəzərdə tutur.

Layihənin maliyyələşməsi barədə razılıq Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatının 2022-ci ildə keçirilən Səmərqənd zirvə toplantısında əldə olunub.¹⁸ Çin-Qırğızıstan-Özbəkistan dəmir yolu dəhlizi cənubda Avrasiya kontinental körpüsünün ayrılmaz hissəsinə çevriləcək və Cənub-Şərqi Asiya, Qərbi Asiya və Yaxın Şərq bazarlarına çıxışı təmin edəcək. Bu marşrut Çindən Qırğızıstana, eləcə də Türkiyə də daxil olmaqla, Orta Asiya və Yaxın Şərq ölkələrinə, daha sonra isə Avropa İttifaqı bazarına yük daşınmasını təmin edəcək. Nəticədə, Çinlə nəqliyyat əlaqələrinin qurulması üçün başqa bir yol ortaya çıxacaq, Gürcüstan ərazisindən keçən yüklərin həcmi artacaq. Çin-Qırğızıstan-Özbəkistan dəmir yolu layihəsinin həyata keçirildiyi təqdirdə, Gürcüstan əlavə fayda əldə edəcək və İpək Yolunda mühüm oyunçuya çevrilmək imkanı qazanacaqdır. Bu səbəbdən Gürcüstanda ekspertlər hesab edir ki, Çin-Qırğızıstan-Özbəkistan dəmir yolu xəttinin tikintisi "Səmərqənd Bəyannaməsi"nin və digər 20 rəsmi sənədin qəbulundan daha vacibdir.¹⁹

¹⁶ საქართველო და ყირგიზეთი „შუა დერეფნისა“ და ჩინეთი-ყირგიზეთი-უზბეკეთის სარკინიგზო პროექტის დაკავშირებას განიხილავენ 12.06.2026 <https://www.gbc.ge/news/politics/saqartvelo-da-yirgizeti-shua-derefnisa-da-chineti-yirgizeti-uzbeketis-sarkinigzo-proeqtis-dakavshirebas-ganikhlaven>

¹⁷ Hu holds talks with Kyrgyz president 05.06.2012 https://www.chinadaily.com.cn/china/2013xivisitcenterasia/2012-06/05/content_16933223.htm

¹⁸ China, Kyrgyzstan, Uzbekistan Move Railway Plans Forward With Agreement at SCO 26.09.2022 <https://thediomat.com/2022/09/china-kyrgyzstan-uzbekistan-move-railway-plans-forward-with-agreement-at-sco/>

¹⁹ რა გავლენა ექნება ჩინეთი-ყირგიზეთი-უზბეკეთის სარკინიგზო პროექტს შუა დერეფანზე და რა სარგებელს მიიღებს საქართველო 16.09.2022 <https://europetime.eu/ka/article/31250-ra-gavlana-eqneba->

İlkin hesablamalara görə, yeni magistral yolla yük daşınmasının həcmi ildə 5 milyon tona çata bilər. Zirvə toplantısında Si Cinpin beş Mərkəzi Asiya respublikasının liderlərinə 26 milyard yuan (3,6 milyard dollar) maliyyə dəstəyi və *“pulsuz yardım”* vəd edib, eyni zamanda hərbi sahədə əməkdaşlığı genişləndirməyi təklif edib. Si Cinpin *“regionda sülhü təmin etmək üçün”* Orta Asiya respublikalarının *“müdafiəsini gücləndirməyə və milli təhlükəsizliyini təmin etmək üçün imkanlarını artırmağa”* hazır olduğunu bildirib.²⁰

Layihənin həyata keçirilməsi Mərkəzi Asiyanın nəqliyyat xəritəsində mühüm dəyişikliklər yarada bilər. Yeni dəmir yolu xətti Çindən başlayan yük axınlarının Mərkəzi Asiya üzərindən Qara dəniz və Avropa istiqamətində daşınması üçün alternativ imkanlar formalaşdırır. Bu kontekstdə Gürcüstanın liman infrastrukturu layihənin təbii davamı kimi çıxış edir.

Qırğızistan rəhbərliyinin Çin-Qırğızistan-Özbəkistan dəmir yolunun Gürcüstanın liman infrastrukturu ilə əlaqələndirilməsini prioritet istiqamətlərdən biri kimi qiymətləndirməsi təsadüfi deyil. Bu yanaşma iki ölkənin regional əlaqəlilik məsələsinə vahid geoiqtisadi prizma ilə baxdığını göstərir.

Layihənin uğurla həyata keçirilməsi Gürcüstanın tranzit ölkə kimi əhəmiyyətini artırmaqla yanaşı, Qırğızistanın xarici bazarlara çıxış imkanlarını da genişləndirə bilər. Beləliklə, sözügedən dəmir yolu layihəsi iki ölkə arasındakı əməkdaşlığın geoiqtisadi əsaslarını daha da möhkəmləndirən amil kimi çıxış edir.

Humanitar əməkdaşlıq və yumşaq güc komponentləri

Gürcüstan-Qırğızistan münasibətlərinin inkişafında humanitar əməkdaşlıq ayrıca əhəmiyyət daşıyır. Təhsil, elm, mədəniyyət, gənclər siyasəti və idman sahələrində əməkdaşlığın genişləndirilməsi ilə bağlı təşəbbüslər tərəflərin münasibətləri yalnız dövlətlərarası deyil, həm də cəmiyyətlərarası səviyyədə möhkəmləndirmək niyyətini göstərir.

Birbaşa hava əlaqələrinin yaradılması ilə bağlı müzakirələr də bu kontekstdə qiymətləndirilməlidir. Birbaşa uçuşlar yalnız iqtisadi deyil, həm də sosial və mədəni integrasiyanın sürətlənməsinə xidmət edə bilər. Turizm axınlarının artırılması və xalqlararası təmasların intensivləşdirilməsi uzunmüddətli perspektivdə siyasi münasibətlərin dayanıqlığını gücləndirən amillərdən biri hesab oluna bilər.

Kənd təsərrüfatı sahəsində əməkdaşlıq perspektivləri də diqqətəlayiqdir. Qida təhlükəsizliyi, aqroemal, üzvi kənd təsərrüfatı və üzümçülük sahələrində təcrübə

[%E1%83%A9ineti-kirgigeti-ugbeketis-sarkiniggo-proeqts-shua-derefange-da-ra-sargebels-mii%E1%83%A6ebs-saqartvelo](#)

²⁰ ჩინეთი, უზბეკეთი და ყირგიზეთი რუსეთის გვერდის ავლით რკინიგზას ააშენებენ 22.05.2023
<https://accentnews.ge/ka/article/88194-chineti-uzbeketi-da-qirgizeti-rusetis-gverdis-avli>

mübadiləsi tərəflərin iqtisadi əməkdaşlığı yeni istiqamətlər üzrə genişləndirmək niyyətini əks etdirir.

Nəticə

Gürcüstan-Qırğızıstan münasibətlərinin son illərdəki inkişafı göstərir ki, əməkdaşlıq ənənəvi diplomatik münasibətlər çərçivəsindən çıxaraq daha geniş strateji məzmun qazanmağa başlamışdır. 2026-cı ildə həyata keçirilən yüksək səviyyəli siyasi təmaslar tərəflərin münasibətləri institusional və uzunmüddətli əsaslar üzərində inkişaf etdirmək niyyətini nümayiş etdirib.

Münasibətlərin inkişafında siyasi etimad, artan iqtisadi əməkdaşlıq, nəqliyyat-logistika layihələri və regional əlaqəlilik təşəbbüsləri əsas hərəkətverici amillər kimi çıxış edir. Xüsusilə Orta Dəhliz və Çin-Qırğızıstan-Özbəkistan dəmir yolu layihəsi ətrafında formalaşan əməkdaşlıq modeli iki ölkənin geoiqtisadi maraqlarının getdikcə daha çox uzlaşdığını göstərir.

Mövcud iqtisadi əlaqələrin struktur məhdudiyyətləri, investisiya əməkdaşlığının nisbətən zəif inkişafı və ticarət münasibətlərindəki disbalans əməkdaşlığın gələcək inkişafı üçün həllini gözləyən məsələlər olaraq qalır. Buna baxmayaraq, siyasi dialoqun intensivləşməsi, institusional mexanizmlərin gücləndirilməsi və regional nəqliyyat layihələrinin genişlənməsi fonunda Gürcüstan-Qırğızıstan münasibətlərinin gələcəkdə daha strateji xarakter alacağı gözlənilir. Bu isə iki ölkənin bütövlükdə Mərkəzi Asiya-Cənubi Qafqaz əlaqəlilik sistemində daha mühüm aktorlara çevrilməsinə şərait yarada bilər.

Müəllif: Nəsimə Mirzəyeva, Beynəlxalq Münasibətlərin Təhlili və Multikulturalizm Mərkəzinin aparıcı məsləhətçisi